

เกร็ดเล็กๆ"เด็กซิ่งเด็กแว้น".ในบทกวีสุนทรภู่

นำเสนอเมื่อ : 22 มิ.ย. 2552

ดูวรรณกรรมจากสังคม

[ขี้เหนียวมะยม เอนามยานพิศกบาลเด็ก เกร็ดเล็กๆของนางทองประศรี](#)

เขียนโดย : [FreeMarketThai](#) | เผยแพร่เมื่อ : 27 April,2009

บทความโดย โสภล อนุสิม

.....

“ขุนช้างขุนแผน” เป็นวรรณคดีที่เล่าเรื่องของชนชั้นล่าง โดยกล่าวถึงบรรดาคนธรรมดาสามัญทั้งหลาย ทั้งระดับชาวบ้านธรรมดาและชาวบ้านที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีกว่าคนอื่น แต่ไม่ว่าชาวบ้านในขุนช้างขุนแผนจะมีสถานะทางสังคมเช่นไร ก็มาจากสามัญชนทั้งสิ้น กล่าวได้ว่า ขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีไทยไม่กี่เรื่องที่มีตัวเอกเป็นเหล่าสามัญชน

ขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องพื้นบ้านแถบถิ่นเมืองสุพรรณ ที่เชื่อกันว่าเป็นเรื่องสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ฉบับที่เราได้อ่านได้เรียนกันอยู่แพร่หลายในปัจจุบันนั้น เป็นฉบับที่ **พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย** รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดให้ทวิหลายคนแต่งขึ้น ดังนั้นการระดมกันมาแต่งหนังสือในครั้งนั้น ผมคิดว่านอกจากจะเป็นการชำระเรียบเรียงเรื่องขุนช้างขุนแผนแล้ว ยังเป็นการประชันฝีมือของบรรดาทวิใหญ่ทั้งหลายแห่งราชสำนักด้วย หนึ่งในนั้นก็คือ **สุนทรภู่** (อภิมา)ครูกวี ที่แต่งตอนกำเนิดพลายงาม ซึ่งผมจะได้ยกมาเล่าในคราวนี้นั่นเอง

แม้ขุนช้างขุนแผนที่เราได้อ่านได้เรียนกันนั้น เป็นเหตุการณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่แต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนั้นบรรยากาศและข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง ย่อมสะท้อนเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมทางสังคมในยุคสมัยที่แต่งขึ้น ดังนั้น หากจะวิเคราะห์หาความจริงจากรวมคดีเรื่องนี้ ก็น่าจะรับรู้เรื่องราวในสมัยรัตนโกสินทร์ได้

นักปราชญ์ใหญ่อย่าง **ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช** ก็ได้บอกไว้ในหนังสือ “ขุนช้างขุนแผน ฉบับอ่านใหม่” ว่าวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ได้บอกให้เราเกี่ยวกับ “อดีตตอนหนึ่งของคนไทยในรายละเอียดอันเป็นอย่างยิ่ง เป็นรายละเอียดในชีวิตประจำวัน รายละเอียดในกิจการงานตลอดจนอาชีพ ความเชื่อถือ และประเพณีทั้งปวงของคนไทยในสมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยามาจนถึงตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์”

ท่านว่าของท่านอย่างนั้น แต่จะจริงหรืออย่างไรก็ปล่อยให้กวีวิชาการท่านวิจัยศึกษากันไป ในที่นี้จะขอลำถึงนางทองประศรี เศรษฐินีแห่งเมืองกาญจนบุรี เมียขุนไกรที่ถูกประหารชีวิตเพราะต้องราชทัณฑ์ นางทองประศรีกับขุนไกรมีลูกชายชื่อพลายแก้ว ต่อมาเติบโตรับราชการตามรอยบิดา โดยศเป็นขุนแผน ขุนแผนมีเมียชื่อนางพิมพิลาไลย ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นวันทอง ทั้งสองมีลูกด้วยกันชื่อพลายงาม

ต่อมาขุนแผนเดินทางไปรบ ขุนช้างคู่ปรับขุนแผนหลอกเมียกับแม่ยายขุนแผนว่าขุนแผนถูกฆ่าตายในสนามรบ ดังนั้นจึงขอแต่งงานกับนางพิมพิลาไลย ส่วนนางศรีประจันแม่ของพิมพิลาไลยก็บังคับลูกสาวแต่งงานกับขุนช้างทั้งคู่ที่ลูกสาวไม่ยอมแต่ง ต่อมาขุนแผนกลับจากรบมาพบพิมพิลาไลยอยู่กับขุนช้าง เกิดพิโรธโกรธเคือง เรื่องก็เลยยุ่งยุ่งนี่ต่อมาอีกนาน แยกกับครอบครัวนางพิมพิลาไลยราวกับเธอเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีชีวิต ภายหลังขุนแผนไขความขุนแผนจนถูกจับติดคุก จากนั้นก็ได้พิมพิลาไลยที่เปลี่ยนชื่อเป็นวันทองไปครอง แต่วันทองตั้งท้องกับขุนแผนอยู่ก่อน คลอดลูกออกมาชื่อพลายงาม

ถูกขุนช้างกัณฑ์แก้งจะหาทางฆ่าให้ตาย ในที่สุดพลายงามอายุ ๑๐ ขวบก็เดินทางไปหาย่าคือนางทองประศรีที่เมืองกาญจนบุรี

โอโย กว่าจะถึงคือนางทองประศรีก็เล่นเอาคนเล่าเหนื่อยเหมือนกันนะนี่

นางทองประศรีก็เป็นเหมือนแม่ทั่วๆไปแหละครับ คือรักลูกปานดวงใจ รักหลานปานดวงตา เมื่อลูกต้องราชทัณฑ์ติดคุกแกก็ทุกข์จนผ่ายผอม ด้วยความรักและห่วงลูก วันหนึ่งจึงจับเอาลูกกับบ้านปล่อยให้ข้าทาสบริวารทำงานไป มียายปลืยายเปลเป็นลูกคู่สนทนากันตามประสาคนรวยภูธรนั้นแล

นางทองประศรี แก่มีมะยมอยู่ต้นหนึ่ง รสดีเป็นที่สุด แก่หวงนักหวงหนา แต่เด็กก็ชอบมาลักมะยมแกประจำ แก่รู้เข้าก็ด่าเสียงลั่นทุกครั้ง ไม่ใช่ด่าธรรมดาณะครับ ด่าระดับที่ว่า “ซักโคตรเอาเหลากองเอาพอเพียง” เลยแหละ คงระดับเดียวกับที่ว่า “พ่อแม่ปู่ย่าตายายไม่สั่งสอน” นั่นกระมัง

นี่ พลายงามเดินทางจากเมืองสุพรรณไปหาย่าที่เมืองกาญจนบุรี ก็ถามทางเขาไปเรื่อย จนกระทั่งล่วงถึงแถวใกล้บ้านย่า พบเด็กเลี้ยงควายก็เข้าไปถามว่านางทองประศรีอยู่ทางไหน เด็กๆที่ติดใจรสชาติมะยมของนางทองประศรีก็ชี้ทางกันใหญ่ แถมยังเล่ากิตติศัพท์ให้รู้ตัวว่าแกดุนักหนา จับเด็กชี้ขโมยได้ก็ลงโทษ โดยเอาหนามพันคอบาลหัวเสียให้เข็ด ส่วนวานทานครูกวิสุนทรภูทอนเขียนไว้ดังนี้

“...เด็กบ้านนอกบอกเล่าให้เข้าใจ

แกอยู่ไรโน้นแน่ยังแลลับ

มะยมใหญ่ในบ้านกินหวานนัก

กูไปลักบ่อยบ่อยแกคอยจับ

พอจวยได้ย้ายซีกหยิกเสียยับ

ร้ายเหมือนกับผีเสื้อแกเหลือตัว

ถ้าลูกใครไปเล่นแกเห็นเข้า

แกจับเอาหนามพันคอบาลหัว

มาถามหาว่าไรช่างไม่กลัว

แกจับตัวตีตายยายนมหยาน ฯลฯ”

อ่านแล้วนึกถึงสมัยเด็กครับ มีคนแบบนางทองประศรีอยู่จริงๆ ชี้นี่แล้วแกก็ตัดด้วย ปกติแล้วคนทั่วไปเขาไม่หวังกันหรอก แต่แกหวง เด็กๆก็ซิงกระไร รุจาใจของดุกก็ชอบแอบไปขโมย แกเห็นก็ด่าเสียงดังไปสามบ้านแปดบ้าน ทั้งกลัวทั้งสนุกแหละครับ ใครไม่โดนแกด่าถือว่าเป็นสุดยอด พรรคพวกหนีถือ คงเหมือนเด็กซิงเด็กแวนในปัจจุบันนี้แหละ

นางทองประศรีชี้นี่เหี่ยวในวรรณคดีอย่างไร ก็มีคนชี้นี่เหี่ยวในชีวิตจริงอย่างนั้นแหละ นี่คงเป็นดั่งคำกล่าวของนักปราชญ์และนักวิจารณ์วรรณกรรมคนสำคัญคนหนึ่งของไทยคือ อุดม สีสุวรรณ (นามปากกา พ.เมืองชมพู, บรรจง บรรจงศิลป์ ฯลฯ) ที่พูดไว้ว่า **“ดูวรรณกรรมจากสังคม ดูสังคมจากวรรณกรรม”** นั่นเอง

ถึงแม้นางทองประศรีจะชี้นี่เหี่ยวมะยมเพียงใด แต่แกก็ไม่ชี้นี่เหี่ยวความรักที่มีต่อหลาน เมื่อพลายงามขึ้นไปขมต้นมะยมกับเด็กๆ เพื่อเรียกความสนใจจากย่านนั้น แรกที่แกไม่รู้แกก็โกรธ ด่าเสียงดังลั่น ถือไม้ตระบองตรงรี่ไปที่ต้นมะยม เด็กๆแตกกระเจิง มีแต่พลายงามเท่านั้นที่กระโดดจากต้นมะยมมาราบดินยา จึงโดนไม้ตระบองไปเสียหลายตุบ แถมยังโดนยาตาเขาให้ ทานสุนทรภู์บรรยายไว้ว่า “ทองประศรีดีหลังเสียงดังฝั่ง จะมัดมึงกูไม่ปรับเอาทรัพย์สิน มาแต่ไหนลูกไทยหรือลูกจีน เฝ้าลักปีนมะยมหมักราน”

ถามไปถามมาได้ความว่าเป็นหลานชายจริง นางทองประศรีถึงกับปล่อยโฮ ด้วยความรักความสงสารหลานชาย ทั้งยังเจ็บใจตัวเองที่ไม่ถามไถ่ให้เรื่องก่อน ทำให้ต้องพาดูหลังหลานไปเสียหลายตุบจนได้แผล ภาพที่ทานครูกวีบรรยายว่า “ยาขมเห็นจริงทั้งตระบอง กอดประคองรับขวัญกลั่นน้ำตา แล้วด่าตัวชั่วเหลือไม่เชื่อใจ ขึ้นตีเอาหลานรักเป็นหนักหนา จนหัวหอยพลอยนอพออยู่นี้” จากนั้นก็พาหลานขึ้นเรือน สั่งยายปลืให้ฝนไฟล สั่งยายเปลให้หาน้ำ แกก็อาบนำให้หลานชาย ซัดสีฉวีวรรณ คงอาบนำให้หลานไปบ่นไป

เมื่อสืบสาวราวเรื่องความเป็นมาแล้วรู้ว่าขุนช้างจ้องจะทำร้ายหลานตัวเอง นางทองประศรีก็ของขึ้น

ค่าผู้ที่มีส่วนกลับแก้งลูกกับหลานแยกใหญ่ โดนเฉพาะขุนช้างนั้นโดนหนัก ทั้งปลอบหลานว่ามาอยู่กับย่าแล้วไม่ต้องกลัวใครรังแก
ขึ้นไอขุนนางมันมาก็ต้องเจอดีแบบนี้

“...พ่อมาอยู่บ้านย่าแล้วอย่ากลัว

แม่อย่าอายขุนวุ่นมาว่าเป็นลูก

มันมีฎกนมนยานพิศกบาลหัว...”

เห็นฤทธิ์แก่แหล่ครับ ไม่เพียงแค่อ่านมนยานพิศกบาลเด็กเท่านั้น
แม่ขุนนางเองขึ้นมาทำให้แก่โกรธก็มีสิทธิ์โดนมนยานพิศกบาลหัวด้วย

ตัวละครแบบนางทองประศรี และตัวละครอื่นๆในลักษณะเดียวกันนี้ (เรียกง่าย ๆ ว่าตัวประกอบนั้นแหละครับ)
เป็นตัวละครที่มีบทบาทน้อยก็จริง แต่เป็นข้อต่อที่ทำให้เรื่องราวดำเนินไปได้อย่างราบรื่น มีความสำคัญต่อโครงเรื่องทั้งหมด
หากไม่มีตัวละครเหล่านี้ก็ยากที่จะทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างมีสีสันและรสชาติแห่งวรรณกรรม

ขอสรุปว่า อ่านขุนช้างขุนแผนแล้วได้รับทั้งความสนุกครึกครื้น โหด มัน ฮา ผสมโรแมนติค
คลุกเคล้าด้วยความโศกเศวาร์หด ปนหดหู่ เรียกได้ว่าครบรสชาติของชีวิตนั้นแหละครับ

ส่วนตัวแล้วผมชอบ “อ่าน” ตัวละครทั้งหลายเหล่านี้มากกว่าตัวเอก
เพราะตัวละครเหล่านี้แหละที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของชีวิตได้มากกว่าตัวละครเอกที่จำเป็นจะต้องมีและรักษาภาพพจน์อย่างไต่อย่าง
างหนึ่ง เช่นดีหรือเลวแบบสุดโต่งเกินความเป็นจริงอยู่มาก แต่ตัวประกอบสามารถปลดปล่อยได้อย่างเต็มที่
เพราะไม่จำเป็นต้องมีภาพพจน์ให้รักษานั่นเอง

หากอ่านขุนช้างขุนแผนอยู่ก็ลองอ่านชีวิตของตัวประกอบทั้งหลายให้ละเอียดนะครับ จะได้ทั้งความสนุก
เฟลิดเฟลินและสาระตามสมควร เช่นที่ผมอ่านนางทองประศรีให้ทานฟังอยู่นี้ หรือถ้าอ่านนิยายรวมสมัย
ก็มีตัวประกอบระดับเดียวกับนางทองประศรีให้อ่านอยู่มากมายเช่นกัน.

คำสำหรับค้นหา :ขุนช้าง ขุนแผน, นางทองประศรี, วรรณคดีไทย

ขอบคุณที่มาของบทความ